

УДК 657.37:006.032:004.8:657.6

Слюсар Вадим Юрійович
аспірант кафедри обліку та аудиту
Державного податкового університету
ORCID: 0000-0001-8107-3444

<https://doi.org/10.25313/3083-7782-2026-5-55>

ЗАСТОСУВАННЯ AI У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ З П(С)БО У МСФЗ: МЕЖІ АВТОМАТИЗАЦІЇ, РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО СУДЖЕННЯ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Анотація. Вступ. Поширення технологій штучного інтелекту в облікових, аналітичних і контрольних процедурах актуалізує питання визначення їх ролі у процесі трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ. Така трансформація не є тільки технічною процедурою, оскільки потребує аналізу господарських операцій, виявлення розбіжностей між стандартами, формування коригувань, підготовки розкриттів і перевірки результатів.

Мета. Метою статті є визначення можливостей і меж застосування AI у процесі трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ, а також обґрунтування ролі професійного судження та внутрішнього контролю у забезпеченні достовірності її результатів.

Матеріали і методи. У дослідженні використано методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення. Це дозволило виокремити етапи трансформації фінансової звітності, співвіднести їх із можливостями цифрових інструментів і визначити ділянки, що потребують професійного судження.

Результати. Визначено, що AI доцільно застосовувати насамперед на етапах збирання, структурування, звірки, класифікації та попереднього аналізу даних. До найбільш значущих інструментів віднесено OCR, RPA, NLP, моделі автоматичної класифікації рахунків і виявлення аномалій. На прикладі окремих стандартів МСФЗ показано, що ключові рішення щодо економічної сутності операцій, облікової політики, суттєвості та розкриттів мають ґрунтуватися на професійному судженні й підтверджуватися процедурами внутрішнього контролю.

Перспективи. Подальші дослідження варто спрямувати на удосконалення методичних підходів до використання AI у процесі трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ, зокрема щодо контрольних процедур, документування професійних суджень та оцінки надійності результатів, які були сформовані цифровими інструментами, а також урахування нових вимог МСФЗ 18 до подання та розкриття фінансової інформації.

Ключові слова: трансформація фінансової звітності, МСФЗ, П(С)БО, AI, професійне судження, внутрішній контроль, автоматизація, цифрові інструменти.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день відбуваються структурні трансформації професії бухгалтера та фінансового спеціаліста, обумовлені цифровізацією та впровадженням технологій штучного інтелекту в облікові, аналітичні й контрольні процедури. Свідченням загострення зазначених тенденцій є обговорення питань зміни ролі бухгалтера в умовах AI у межах ACCA Global Educator Conference 2026. Зокрема, підкреслюється міжнародний

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

тренд більш глибокої інтеграції AI у процеси бухгалтерського обліку, аудиту та підготовки фінансової звітності, що змінює не лише інструменти роботи, а й вимоги до професійних компетентностей, контролю та відповідальності. АССА також підкреслює, що потреба у професійному судженні фахівця залишається незмінною.

У цьому контексті трансформація фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ не може розглядатися як суто технічна процедура перегрупування показників чи формування трансформаційних коригувань. За своєю природою цей процес передбачає інтерпретацію економічної сутності господарських операцій, вибір і обґрунтування облікових підходів, застосування професійного судження, оцінку суттєвості інформації та забезпечення достовірності її розкриття у звітності.

З огляду на зазначене, поширення технологій штучного інтелекту у бухгалтерському обліку та аудиті актуалізує науково-практичну проблему визначення меж автоматизації трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ. Зокрема, визначення етапів трансформації які можуть бути підтримані цифровими інструментами, а які об'єктивно потребують прямої участі фахівця, професійного судження та процедур внутрішнього контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях значна увага приділяється цифровізації бухгалтерського обліку, застосуванню штучного інтелекту в обліково-аналітичних і контрольних процедурах, а також ролі професійного судження та внутрішнього контролю. Науковці здебільшого розглядають цифрову трансформацію не просто як оновлення інструментів обліку, а як зміну ролі бухгалтера, аудитора та фінансового фахівця в процесі підготовки й перевірки фінансової інформації.

Так, у дослідженнях Білоус О., Кундеуса О., Костенка Ю. О., Лайчук С. М., Костах Т. В. підкреслюється, що сучасна трансформація облікових систем відбувається під впливом інформаційних технологій, серед яких особливе місце посідають хмарні рішення, великі дані (Big Data), штучний інтелект і блокчейн. Зазначені технології змінюють не лише інструментарій обліку, а й саму організацію облікового процесу, водночас підвищуючи вимоги до надійності інформації, захисту даних і відстежуваності операцій [1; 2].

Щодо зміни професійної ролі фахівця, Мулик Т. та Дриманова Л. зазначають, що штучний інтелект не усуває потребу у бухгалтері, а зміщує його роль із технічного виконавця до суб'єкта професійного судження і контролю. При цьому автори підкреслюють, що бухгалтер дедалі менше виконує суто технічні операції і дедалі більше відповідає за аналіз, оцінку ризиків та перевірку результатів роботи цифрових інструментів [3]. Подібного підходу дотримується Геврич Л., наголошуючи, що алгоритми не можуть замінити професійне судження бухгалтера чи аудитора, особливо в питаннях визнання, оцінки та розкриття інформації, а застосування AI потребує прозорості алгоритмів, відповідності МСФЗ і МСА та розробки внутрішніх політик контролю [4].

Гладій І. О. конкретизує межі ефективності AI: він є найбільш дієвим на етапах технічного вилучення, структурування та попередньої аналітичної обробки даних, тоді як інтерпретація економічної сутності операцій, формування трансформаційних рішень і перевірка результатів потребують професійного судження та внутрішнього контролю [5]. Схожу позицію займають Король С. і Ромашко О., розглядаючи AI як інструмент підтримки рутинних операцій та обробки великих масивів даних, а не як універсальну заміну фахівця [6]. Розіт Т. В. та Мурадова К. З. наголошують, що використання AI супроводжується ризиками застарілих даних і непрозорості обробки інформації, тому його результати потребують професійної перевірки [7].

Жиглей І. В. підкреслює, що професійне судження має ґрунтуватися на аналізі економічної сутності операції, а не лише її правової форми, і потребує документального обґрунтування для перевірки прийнятих рішень [8]. Сирцева С. В., у свою чергу, наголошує, що ефективний внутрішній контроль має бути системно інтегрований в усі етапи обліку, супроводжуючи не лише фінальний результат, а й увесь процес формування трансформаційних коригувань, документування суджень і перевірки результатів [9].

Окремий напрям досліджень стосується практичного використання AI та цифрових інструментів в обліку, аудиті й внутрішньому контролі. Samraio C., Silva R. розглядають автоматизований облік, що охоплює введення даних, реєстрацію операцій, звірки, підготовку звітності та аудит [10]. Krieger F., Drews P., Funk B. акцентують на можливостях машинного навчання для розпізнавання первинних документів і вилучення з них основної інформації [11]. Кос D., Кос F. досліджують застосування машинного та глибокого навчання для автоматизованої класифікації облікових даних [12], а Kokina J., Blanchette S., Davenport T. H., Rachamanova D. підкреслюють, що в аудиті вже використовуються базові AI-рішення, зокрема OCR, RPA, вилучення даних із документів і базова обробка природної мови [13].

Науковці наголошують як на зростанні ролі AI в обліку, аудиті та контролі, так і на необхідності професійної перевірки його результатів. Водночас у дослідженнях уже виокремлюються конкретні AI-рішення, що застосовуються на практиці. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання використання AI інструментів у процесі трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ. Зокрема, потребують подальшого обґрунтування межі застосування AI на окремих етапах трансформації, роль професійного

судження у виборі та підтвердженні облікових підходів, а також місце внутрішнього контролю у підтвердженні достовірності результатів такої трансформації.

Формулювання цілей статті. Визначити можливості і межі застосування AI у процесі трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ, а також обґрунтування ролі професійного судження та внутрішнього контролю у забезпеченні достовірності результатів такої трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформацію фінансової звітності як об'єкт автоматизації варто розглядати через послідовність окремих етапів. Іванченкова Л. В., Ткачук Г. О. та Скляр Л. В. розглядають трансформацію як сукупність аналітичних процедур, що охоплюють підготовку облікових даних, формування трансформаційних таблиць, оцінку облікової політики, інвентаризацію рахунків, аналіз розбіжностей між П(С)БО та МСФЗ, коригування показників і узагальнення результатів трансформації [14].

Водночас наведена послідовність потребує уточнення і деталізації. Традиційний підхід описує трансформацію переважно як сукупність аналітичних процедур. Однак для практичного застосування AI важливо розмежувати етапи, які можуть бути автоматизовані, етапи, де AI виконує лише допоміжну аналітичну функцію, та етапи, що потребують професійного судження (ПС) і внутрішнього контролю (ВК). Зокрема, доцільно окремо виділити формування трансформаційних коригувань, підготовку розкриттів до фінансової звітності та фінальну перевірку результатів трансформації. Саме на цих етапах технічна обробка даних переходить у площину обґрунтування трансформаційних рішень, оцінки їх відповідності МСФЗ і підтвердження достовірності фінансової звітності.

Щоб обґрунтувати, на яких етапах трансформації фінансової звітності доцільно застосовувати AI та інші цифрові інструменти, необхідно спочатку визначити, які саме технології сьогодні використовуються в обліку, аналізі та контролі. Це дозволить надалі співвіднести можливості кожного інструменту з конкретними етапами трансформації та встановити межі його застосування.

На сьогодні використовуються інструменти автоматичної обробки первинних документів, зокрема рахунків-фактур. Одним із базових інструментів є OCR (Optical Character Recognition). Це технологія розпізнавання символів, яка дозволяє перетворювати PDF-файли, скановані документи або зображення на текстові дані. Завдяки цьому з рахунків-фактур можна автоматично вилучати таку інформацію: номер рахунку; дату, суму, валюту, контрагента, найменування товарів або послуг та іншу інформацію [11]. Для процесу трансформації звітності це важливо на етапі підготовки даних, адже AI може використовуватися для розпізнавання первинних документів, вилучення дат, сум, контрагентів, валют, умов постачання, номерів договорів та інших реквізитів.

Практика аудиторських фірм вказує що вже використовуються базові AI-рішення, зокрема OCR, вилучення даних із документів, RPA та базова обробка природної мови. При цьому складні AI рішення знаходяться у процесі тестування [13]. Це означає, що подібні інструменти можуть бути використані і в процесі трансформації фінансової звітності. На підготовчому етапі вони можуть допомогти швидше зібрати та структурувати інформацію з первинних документів, договорів, рахунків, актів, банківських виписок та облікових реєстрів.

Окремим напрямом використання AI є автоматична класифікація бухгалтерських рахунків та операцій. Така модель може поєднувати машинне навчання та обробку зображень. Спочатку система навчається на даних щодо опису операцій, рахунках, проводках і даних з реєстрів, а надалі прогнозує, до яких рахунків належить нова операція [12]. У контексті трансформації фінансової звітності такий підхід може бути адаптований для попереднього зіставлення рахунків П(С)БО зі статтями звітності за МСФЗ, групування операцій, підготовки робочих таблиць.

Для виявлення аномалій у даних головної книги може використовуватись ML-модель, яка здійснює пошук вже визначених типів аномалій. Таку модель необхідно навчати на прикладах «нормальний запис» або «аномальний запис». Така модель аналізує проводки за різними ознаками: сумою, датою, рахунками, контрагентами, кореспонденцією рахунків та іншими параметрами. На основі цих ознак кожній операції присвоюється показник аномальності. Якщо цей показник перевищує встановлений поріг, операція потрапляє до ризикового списку для подальшої перевірки фахівцем. У результаті спеціаліст отримує не всі операції для ручного аналізу, а ризиковий список, який потребує додаткової перевірки [15].

Найбільш практично придатними для використання у трансформації фінансової звітності є такі інструменти: OCR і вилучення ключових реквізитів із документів, машинне навчання для класифікації облікових даних, алгоритми виявлення аномалій, NLP для аналізу договорів і текстової інформації, а також автоматизовані звірки та контроль повноти даних (Табл. 1).

Важливо розуміти межі застосування досліджуваних AI-технологій у процесі трансформації фінансової звітності з урахуванням особливостей окремих стандартів МСФЗ. Автоматизація не усуває потреби у професійному судженні, а навпаки, посилює вимоги до його обґрунтованості та контролю. Ключовими залишаються питання оцінки економічної сутності операцій, вибору облікової політики, визначення припускень і документування прийнятих рішень. Саме тому подальший аналіз спрямований на визначення

ділянок окремих стандартів, де AI може бути корисним для збирання, обробки, зіставлення й попереднього аналізу даних, а також сфер, де остаточне рішення має залишатися за спеціалістом і проходити процедури внутрішнього контролю.

Таблиця 1

Характеристика AI-інструментів для обробки облікових даних

Інструмент	Вхід	Що виконує інструмент	Вихід
OCR та вилучення даних із документів	Рахунки, акти, накладні, договори	Розпізнає документ і вилучає ключові реквізити: дату, суму, контрагента, валюту, номер договору, призначення операції	Дані документа у структурованому вигляді
RPA та автоматизовані звірки даних	Оборотно-сальдові відомості, реєстри обліку, банківські виписки, журнали операцій, облікові файли	Автоматично переносить і структурує дані з первинних документів, облікових реєстрів та ERP-системи у робочі таблиці; виявляє пропуски та арифметичні помилки	Очищений і звірений масив даних; перелік розбіжностей для перевірки
Машинне навчання для класифікації облікових даних	Описи операцій, рахунки, проводки, дані з реєстрів	Навчається на прикладах описів операцій, рахунків і проводок; на основі засвоєних закономірностей прогнозує, до якого рахунку або категорії належить нова операція	Попередньо згруповані рахунки, операції
Алгоритми виявлення аномалій і ризикових операцій	Проводки, обороти, залишки, журнали транзакцій, дані контрагентів	Виявляють нетипові операції, незвичні кореспонденції, аномальні суми, дублювання, пропуски або ризикові записи	Перелік нетипових записів і ризикових операцій для перевірки
NLP та аналіз текстової інформації	Договори та інші текстові документи	Аналізує текст і виділяє ключові умови: права, зобов'язання, строки, умови оплати, платежі, умови продовження або припинення договору	Перелік ключових умов договору та питань для професійного аналізу

Джерело: складено автором на основі [11–13; 15]

Особливість МСФЗ полягає в тому, що вони значно ширше, ніж національні стандарти, ґрунтуються на принципах, а не лише на формальних правилах. Саме тому підготовка звітності за МСФЗ неможлива без застосування професійного судження при визначенні моделі визнання доходу, класифікації активів і зобов'язань, відображенні орендних відносин та визначенні суттєвості інформації для розкриття. У таких умовах важливим є не лише саме рішення, а й належне документування його логіки, підстав і джерел інформації. Професійне судження при цьому тісно пов'язане з внутрішнім контролем, оскільки за відсутності належних контрольних процедур у процесі трансформації виникають ризики помилок, викривлень, непослідовного застосування облікової політики та втрати довіри до фінансової інформації.

До початку роботи з окремими стандартами процес трансформації передбачає підготовчий етап, який є основою для всіх подальших коригувань. Якщо трансформація здійснюється на основі наявної облікової інформації за відповідний звітний період, відправною точкою є оборотно-сальдова відомість (ОСВ).

Перший крок підготовчого етапу полягає у вивантаженні ОСВ із облікової системи та її структурованні у зведену таблицю, яка є придатною для подальшого аналізу. На практиці ОСВ може вивантажуватись у форматі Excel або PDF. RPA може дозволити автоматизувати вивантаження даних із ERP-системи та перетворити їх у структурований формат, а OCR може допомогти розпізнати дані з PDF-файлів і перевести їх у табличний вигляд. Виявлення аномалій на цьому етапі дозволяє ідентифікувати технічні помилки у вихідних даних, зокрема, нетипові залишки, некоректні значення або рахунки з незвично великими оборотами, до початку процесу трансформації.

Другий крок полягає у визначенні для кожного рахунку П(С)БО відповідної категорії МСФЗ шляхом зіставлення плану рахунків із концептуальною структурою МСФЗ: активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати, з їх подальшим визначенням того, під дію якого стандарту підпадає кожен рахунок або група рахунків. Зокрема, рахунки з обліку основних засобів зіставляються з МСБО 16, рахунки оренди — з МСФЗ 16, дебіторська заборгованість та фінансові інструменти — з МСФЗ 9, нематеріальні активи — з МСБО 38. Після проведення навчання AI щодо відповідностей між рахунками П(С)БО та категоріями МСФЗ, може бути використаний класифікатор облікових рахунків на основі ML-моделі, який здатен автоматично відносити категорію для кожного рахунку зведеної таблиці. В результаті можна отримати трансформаційну таблицю, у якій кожному рахунку П(С)БО присвоєно попередню категорію МСФЗ.

Однак, варто враховувати, що автоматизоване зіставлення рахунків не є остаточним рішенням. Адже один і той самий рахунок П(С)БО може містити операції, що за МСФЗ підпадають під різні стандарти або потребують різної оцінки. Зокрема, рахунок довгострокових фінансових інвестицій може включати як частки в асоційованих підприємствах за МСБО 28, так і фінансові активи за МСФЗ 9. Тому перевірка та затвердження попереднього зіставлення є обов'язковим завданням фахівця. Внутрішній контроль на підготовчому етапі має забезпечувати перевірку повноти та коректності вихідних даних, погодження результатів зіставлення рахунків та документування підстав для прийнятих рішень.

МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» пов'язаний із необхідністю аналізу умов договорів, визначення зобов'язань до виконання, встановлення ціни операції та моменту визнання доходу. За П(С)БО дохід визнається за фактом переходу ризиків і вигод, що здебільшого збігається з датою відвантаження або підписання акта. МСФЗ 15 натомість передбачає застосування п'ятиетапної моделі визнання доходу, що породжує низку типових розбіжностей. Зокрема, якщо договір містить кілька складових, необхідно визначити окремі зобов'язання до виконання та розподілити ціну між ними, що змінює момент і суму визнання доходу. Якщо договором передбачена змінна винагорода, підприємство має оцінити її вже на момент визнання доходу з урахуванням ризику сторнування. Якщо зобов'язання виконується протягом певного періоду, дохід визнається поступово відповідно до ступеня завершеності виконання.

Передусім необхідно визначити істотні умови договорів. У цьому може допомогти NLP-аналіз, який дозволяє автоматично зчитувати такі умови та попередньо класифікувати складові договору як окремі або взаємозалежні зобов'язання до виконання. За допомогою RPA можна зіставляти договори з рахунками, актами й платежами та формувати графіки визнання доходу. Класифікатор облікових рахунків може бути корисним під час здійснення коригувань, зокрема для попереднього виявлення операцій, за якими момент визнання доходу за П(С)БО не збігається з моментом виконання зобов'язання перед клієнтом за МСФЗ. Це стосується авансових оплат, договорів з кількома зобов'язаннями до виконання та ситуації, коли дохід був визнаний раніше або пізніше, ніж це передбачено МСФЗ 15. У таких випадках трансформаційні коригування можуть передбачати перенесення передчасно визнаного доходу до складу контрактного зобов'язання, донарахування доходу разом із визнанням контрактного активу або дебіторської заборгованості, а також коригування нерозподіленого прибутку на початок періоду, якщо помилка стосується минулих періодів. Виявлення аномалій допомагає ідентифікувати нетипові моменти визнання доходу або незвичні суми повернень. Водночас рішення про те, чи є товар або послуга окремо ідентифікованим зобов'язанням, коли саме контроль переходить до клієнта та чи є оцінка змінної винагороди обґрунтованою, залишається за спеціалістом. Внутрішній контроль має забезпечувати перевірку правильності аналізу договорів, погодження нестандартних умов та документування підстав для прийнятого рішення.

МСФЗ 16 «Оренда» вимагає визнання активу з права користування і орендного зобов'язання у більшості договорів оренди. За П(С)БО більшість договорів оренди класифікується як операційна, за якої орендар лише визнає платежі як витрати без відображення активу та зобов'язання у балансі. При трансформації необхідно опрацювати весь реєстр орендних договорів, для кожного розрахувати теперішню вартість майбутніх платежів і сформувати відповідні коригування.

За допомогою OCR та NLP можна автоматично зчитувати договори оренди та виділяти строк оренди, суму платежу, умови продовження, неорендні складові. RPA може бути використаний для формування реєстру договорів і автоматичного розрахунку теперішньої вартості зобов'язання та графіку амортизації активу з права користування. Класифікатор облікових рахунків може виділяти операції, пов'язані з орендними платежами, амортизацією активу з права користування, нарахуванням процентних витрат та зміною орендного зобов'язання. На цій основі можуть формуватися попередні трансформаційні записи, зокрема визнання активу з права користування та орендного зобов'язання на початок періоду, нарахування амортизації й процентів у поточному періоді, погашення орендного зобов'язання за платежами, а також реверс витрат оренди, відображених за П(С)БО. Виявлення аномалій допомагає ідентифікувати договори, умови яких змінились порівняно з реєстром, або виявити пропущені договори. Визначення строку оренди, ставки дисконтування, умов продовження чи дострокового припинення договору, а також перевірка правильності розрахункової моделі потребують професійного судження і внутрішнього контролю. При цьому контрольні процедури мають забезпечувати повноту реєстру орендних договорів, погодження ключових припущень та документування підстав для прийнятих трансформаційних рішень.

Особливість МСБО 38 «Нематеріальні активи» полягає у складності визнання нематеріального активу, відмежування витрат на дослідження від витрат на розробку, визначення строку корисного використання, вибору методу амортизації та оцінки майбутніх економічних вигод. За П(С)БО межа між дослідженням і розробкою часто не проводиться, а витрати на створення власних розробок нерідко одразу списуються на витрати. МСБО 38 вимагає чіткого документування етапів проекту та обґрунтування капіталізації витрат, що при трансформації може потребувати перегляду витрат, пов'язаних зі створенням або придбанням нематеріальних активів (НА).

Таблиця 2

Межі застосування AI-інструментів, роль професійного судження і внутрішнього контролю у процесі трансформації фінансової звітності

Етап трансформації	Стандарти, нюанси трансформації	AI та цифрові інструменти	Практичний результат	Роль ПС	Роль ВК
1. Збір вихідних даних	Повнота даних: МСФЗ 15 — договори з клієнтами; МСБО 16 — основні засоби, ремонти й модернізації; МСФЗ 16 — орендні договори; МСФЗ 9 — фінансові інструменти та дебіторська заборгованість; МСБО 23 — позики; МСБО 38 — НА та пов'язані з ними витрати	OCR; вилучення даних із документів; RPA; завантаження даних з ERP-системи; виявлення аномалій	ОСВ, договори, акти, рахунки, банківські виписки, реєстри оренди, кредитні договори, документи за проектами розробки	Оцінка повноти даних і визначення операцій, що потребують окремого аналізу за МСФЗ	Контроль повноти пакета документів, періодів, джерел інформації
2. Зіставлення рахунків і перенесення даних у робочу таблицю	Один рахунок П(С)БО може містити операції під різні стандарти: МСФЗ 9, МСФЗ 15, МСФЗ 16, МСБО 38	RPA; AI класифікатор рахунків	Групування рахунків П(С)БО за статтями МСФЗ-звітності та стандартами	Перевірка логіки зіставлення рахунків зі статтями МСФЗ-звітності	Контроль перенесення даних, повноти таблиці відповідностей і ручних змін
3. Аналіз господарських операцій і договорів	Економічна сутність замість юридичної форми; МСФЗ 15 — зобов'язання до виконання; МСФЗ 16 — наявність оренди; МСФЗ 9 — умови фінансового інструменту; МСБО 38 — аналіз операцій з НА; МСБО 23 — цільове призначення позики	NLP; OCR; RPA; класифікатор облікових рахунків; виявлення аномалій	Умови договорів: права, зобов'язання, строки, опції продовження, змінна винагорода, процентні ставки, умови постачання, цільове призначення позик	Інтерпретація економічної сутності операцій; оцінка намірів керівництва та реалістичності припущень	Контроль наявності договорів, відповідності висновків вимогам МСФЗ та погодження нестандартних умов
4. Виявлення розбіжностей між П(С)БО і МСФЗ	МСФЗ 15 — інший момент і сума доходу; МСФЗ 16 — визнання активу з права користування і зобов'язання; МСФЗ 9 — класифікація і оцінка фінансових інструментів; МСБО 38 — капіталізація витрат; МСБО 23 — капіталізація витрат на позики; МСБО 16 — ремонт чи поліпшення	Виявлення аномалій	Перелік операцій із нетиповими залишками, незвичними оборотами або відхиленнями	Оцінка необхідності коригування або розкриття	Контроль зв'язку кожної розбіжності з відповідним стандартом
5. Підготовка трансформаційних коригувань	МСФЗ 15 — контрактні активи, зобов'язання; МСФЗ 16 — актив з права користування, орендне зобов'язання, амортизація, проценти; МСФЗ 9 — амортизована собівартість, очікувані кредитні збитки; МСБО 38 — капіталізація, списання; МСБО 23 — капіталізація позикових витрат; МСБО 16 — капіталізація покращень	RPA (типові розрахунки: амортизація, ефективна ставка відсотка, графіки погашення)	Розрахунки амортизації активу з права користування, орендного зобов'язання, ефективної ставки відсотка, амортизованої собівартості; графіки погашення	Вибір ставки дисконтування, строку корисного використання, моделі оцінки, підходу до резервів, оцінки змінної винагороди, межі капіталізації	Контроль формул, джерел даних, сум коригувань, впливу на звітність
6. Формування розкриттів	МСФЗ 15 — судження щодо доходу; МСФЗ 16 — орендні зобов'язання; МСФЗ 9 — ризики, оцінка; МСБО 38 — НА, строки корисного використання; орієнтація на користувачів звітності	Відсутні	Відсутній	Оцінка достатності, доречності, зрозумілості та суттєвості розкриттів для користувачів	Контроль повноти приміток, узгодженості сум і відповідного розкриття суджень та припущень

Продовження табл. 2

7. Перевірка результатів трансформації	Узгодженість форм, приміток і коригувань; простежуваність трансформаційних рішень	Відсутні	Відсутній	Професійне судження щодо достовірності звітності, прийнятності коригувань, відповідності МСФЗ і достатності розкриттів	Контроль погодження звітності
--	---	----------	-----------	--	-------------------------------

Джерело: розроблено автором

Для автоматичного зчитування первинних документів за проектами розробки та виділення інформації про етапи, виконавців і суми можуть використовуватися OCR та NLP. Класифікатор облікових рахунків може виділяти витрати на проекти, продукти або розробку, перевіряти ознаки капіталізації, дату початку капіталізації, дату готовності активу до використання, строк корисного використання та відповідні рахунки нематеріального активу й накопиченої амортизації. На цій основі можуть формуватися попередні коригування щодо визнання нематеріального активу, нарахування амортизації та перекласифікації витрат періоду.

RPA може допомогти у формуванні реєстрів нематеріальних активів та автоматичному розрахунку амортизації. Водночас рішення щодо відповідності витрат критеріям визнання активу, розмежування етапів дослідження і розробки, визначення дати готовності активу до використання та строку його корисного використання потребують професійного судження. Внутрішній контроль має забезпечувати перевірку підстав капіталізації витрат, затвердження строків корисного використання, контроль правильності амортизації та документування трансформаційних рішень.

За МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», облік фінансових активів і зобов'язань залежить від їх правильної класифікації при первісному визнанні, аналізу контрактних грошових потоків та визначення бізнес-моделі утримання фінансового активу. За П(С)БО фінансові інструменти здебільшого обліковуються за історичною вартістю без детального аналізу характеристик грошових потоків, тоді як МСФЗ 9 передбачає оцінку того, які грошові потоки генерує фінансовий інструмент і з якою метою підприємство його утримує. Це може зумовлювати перекласифікацію та переоцінку фінансових інструментів під час трансформації звітності.

OCR та NLP можуть використовуватися для зчитування умов договорів і виділення ключових параметрів фінансового інструменту: суми, строку, валюти, процентної ставки, графіка платежів, умов дострокового погашення, забезпечення та інших договірних характеристик. RPA може автоматизувати завантаження даних з ERP-систем, зіставлення договорів із обліковими регістрами, а також виконання типових розрахунків, зокрема ефективної ставки відсотка та амортизованої собівартості. Класифікатор облікових рахунків може здійснювати попереднє групування фінансових інструментів за категоріями оцінки на основі ознак первинних документів і даних облікових регістрів. Алгоритми виявлення аномалій можуть допомагати виявляти ознаки зростання кредитного ризику, нетипові рухи за фінансовими активами, незвичні прострочення або відхилення у платіжній поведінці контрагентів. Однак AI не може самостійно визначити бізнес-модель управління активом, оцінити реальні наміри керівництва або взяти на себе відповідальність за класифікацію фінансового інструменту. Внутрішній контроль має охоплювати перевірку джерел даних, погодження класифікації, документування припущень та перевірку правильності розрахунків.

МСБО 23 «Витрати на позики» та МСБО 16 «Основні засоби» часто застосовуються разом у частині капіталізації витрат, пов'язаних зі створенням, будівництвом або модернізацією активів. У процесі трансформації особливу увагу слід приділяти витратам на позики, які можуть бути пов'язані з придбанням, будівництвом або виробництвом кваліфікованого активу. За МСБО 23 такі витрати підлягають капіталізації за умови їх прямого зв'язку з відповідним активом, тоді як у національному обліку вони можуть бути відображені як фінансові витрати періоду. Аналогічно, за П(С)БО межа між поточним ремонтом і поліпшенням основного засобу нерідко визначається формально, тоді як МСБО 16 вимагає оцінки того, чи збільшують витрати майбутні економічні вигоди від використання активу. Обидва стандарти при трансформації потребують перегляду значної частини витрат і відповідного коригування балансової вартості активів.

OCR та NLP можуть застосовуватися для зчитування кредитних договорів, договорів підряду, актів виконаних робіт, кошторисів і технічної документації, а також для виділення умов, пов'язаних із цільовим призначенням позики, строками будівництва або модернізації активу. RPA може автоматизувати зіставлення платежів за позиками з інвестиційними проектами, періодами будівництва та відповідними об'єктами основних засобів, а також розрахунок суми витрат, що потенційно підлягають капіталізації. Класифікатор облікових рахунків може попередньо розподіляти витрати на ремонт, обслуговування, модернізацію або реконструкцію на основі ознак первинного документа.

Алгоритми виявлення аномалій можуть допомагати ідентифікувати випадки, коли витрати на позики були списані на витрати періоду замість капіталізації, або де витрати на ремонт є покращенням активу. Однак AI не може самостійно визначити, чи є конкретний актив кваліфікованим, чи дійсно витрати створюють майбутні економічні вигоди та чи є модернізація суттєвим поліпшенням активу. Такі рішення потребують професійного судження спеціаліста. Внутрішній контроль має передбачати погодження капіталізованих витрат, перевірку первинних документів, зв'язку витрат із конкретним активом або проектом та документування підстав для включення витрат до балансової вартості активу.

Висновки. Трансформація фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ є поетапним процесом, який охоплює збір вихідних даних, зіставлення рахунків, перенесення інформації у робочі таблиці, аналіз господарських операцій і договорів, виявлення розбіжностей між П(С)БО та МСФЗ, підготовку трансформаційних коригувань, формування розкриттів і перевірку результатів. На цих етапах AI та цифрові інструменти можуть бути корисними насамперед для технічних і підготовчих процедур: збирання, структурування, очищення та зв'язки даних, їх класифікації, попереднього аналізу, виявлення аномалій і формування робочих матеріалів. До найбільш придатних інструментів належать OCR, RPA, NLP, моделі автоматичної класифікації бухгалтерських рахунків та моделі виявлення аномалій.

Водночас аналіз окремих стандартів показує, що ключові рішення у процесі трансформації не можуть бути повністю автоматизовані. МСФЗ 15 вимагає професійного судження щодо зобов'язань до виконання, моменту переходу контролю та розподілу ціни операції. МСФЗ 16 — щодо строку оренди, ставки дисконтування та умов продовження чи припинення договору. МСФЗ 9 — щодо бізнес-моделі управління фінансовими активами, характеристик грошових потоків та очікуваних кредитних збитків. МСБО 38 — щодо критеріїв визнання нематеріального активу, межі між дослідженням і розробкою та строку корисного використання. МСБО 16 і МСБО 23 — щодо розмежування ремонту і поліпшення та обґрунтованості капіталізації витрат.

Отже, межі застосування AI проходять там, де технічна обробка даних переходить у площину оцінки економічної сутності операцій, вибору облікової політики, визначення суттєвості та підготовки розкриттів. На цих етапах AI може виконувати допоміжну аналітичну функцію, однак остаточні рішення мають ґрунтуватися на професійному судженні фахівця та підтверджуватися процедурами внутрішнього контролю. Достовірність трансформації забезпечується не окремим використанням AI, а поєднанням цифрових інструментів, професійної експертизи та внутрішнього контролю, який охоплює перевірку результатів AI, обґрунтування припущень, документування трансформаційних рішень і відповідальність за достовірність фінансової звітності.

Перспективи подальших досліджень полягають в удосконаленні методичних підходів до використання AI у процесі трансформації фінансової звітності з П(С)БО у МСФЗ, зокрема щодо визначення контрольних процедур, документування професійних суджень, оцінки надійності результатів, сформованих цифровими інструментами, а також урахування вимог МСФЗ 18 до подання та розкриття фінансової інформації.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Білоус О. С., Кундеус О. М. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 56–61. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.056
2. Костенко Ю. О., Лайчук С. М., Костах Т. В. Використання штучного інтелекту для оптимізації процесів обліку та звітності в українських компаніях. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950287>
3. Мулик Т., Дриманова Л. Трансформація професійних компетенцій бухгалтерів та аудиторів під впливом штучного інтелекту. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2026. № 2. С. 284–293. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-37>
4. Гевлич Л. Використання ШІ в обліку та аудиті: виклики гармонізації з МСФЗ та МСА. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2026. № 1. С. 274–278. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-36>
5. Гладій І. О. Методичні аспекти застосування штучного інтелекту в інтерпретації первинних документів бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2026. № 3. С. 176–180. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2026.3.176>

6. Король С., Ромашко О. Штучний інтелект у бухгалтерській діяльності. *Scientia fructuosa*. 2024. № 2 (154). С. 145–157. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(154\)08](https://doi.org/10.31617/1.2024(154)08)
7. Розит Т.В., Мурадова К.З. Штучний інтелект в аудиті і бухгалтерському обліку. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.76>
8. Жиглей І.В. Професійне судження бухгалтера в оцінці гібридних інструментів у звітності контрольованих іноземних компаній. *Економіка, управління та адміністрування*. 2026. № 1 (115). С. 50–58. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2026-1\(115\)-50-58](https://doi.org/10.26642/ema-2026-1(115)-50-58)
9. Сирцева С.В. Вплив системи внутрішнього контролю на якість бухгалтерського обліку суб'єктів державного сектору України. *Modern Economics*. 2025. № 52. С. 188–194. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V52\(2025\)-26](https://doi.org/10.31521/modecon.V52(2025)-26)
10. Sampaio C., Silva R. Digital Transformation in Accounting: An Assessment of Automation and AI Integration. *International Journal of Financial Studies*. 2025. Vol. 13, № 4. Article 206. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijfs13040206>
11. Krieger F., Drews P., Funk B. Automated Invoice Processing: Machine Learning-Based Information Extraction for Long Tail Suppliers. *Intelligent Systems with Applications*. 2023. Vol. 20. Article 200285. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iswa.2023.200285>
12. Koc D., Koc F. A Machine Learning and Deep Learning-Based Account Code Classification Model for Sustainable Accounting Practices. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, № 20. Article 8866. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16208866>
13. Kokina J., Blanchette S., Davenport T. H., Pachamanova D. Challenges and Opportunities for Artificial Intelligence in Auditing: Evidence from the Field. *International Journal of Accounting Information Systems*. 2025. Vol. 56. Article 100734. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2025.100734>
14. Іванченкова Л.В., Ткачук Г.О., Скляр Л.Б. Контроль трансформації фінансової звітності за МСФЗ в управлінні підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4, т. 3. С. 89–94. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4\(3\)-13](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4(3)-13)
15. Bakumenko A., Elragal A. Detecting Anomalies in Financial Data Using Machine Learning Algorithms. *Systems*. 2022. Vol. 10, № 5. Article 130. DOI: <https://doi.org/10.3390/systems10050130>

References

1. Bilous, O., & Kundeus, O. (2023). Transformatsiia bukhhalterskoho obliku v umovakh tsyvrovoi ekonomiky [Transformation of accounting in the digital economy]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, 4(83), 56–61. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.056 [in Ukrainian].
2. Kostenko, Yu. O., Laichuk, S. M., & Kostash, T. V. (2025). Vykorystannia shtuchnoho intelektu dlia optymizatsii protsesiv obliku ta zvitnosti v ukrainskykh kompaniiakh [Using artificial intelligence to optimize accounting and reporting processes in Ukrainian companies]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, 8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950287> [in Ukrainian].
3. Mulyk, T., & Drymanova, L. (2026). Transformatsiia profesiinykh kompetentsii bukhhalteriv ta audytoriv pid vplyvom shtuchnoho intelektu [Transformation of professional competencies of accountants and auditors under the influence of artificial intelligence]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2, 284–293. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-37> [in Ukrainian].
4. Hevlych, L. (2026). Vykorystannia shtuchnoho intelektu v obliku ta audyty: vyklyky harmonizatsii z MSFZ ta MSA [Using AI in accounting and auditing: Challenges of harmonization with IFRS and ISA]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 1, 274–278. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-36> [in Ukrainian].
5. Hladii, I. O. (2026). Metodichni aspekty zastosuvannia shtuchnoho intelektu v interpretatsii pervynykh dokumentiv bukhhalterskoho obliku [Methodological aspects of applying artificial intelligence in the interpretation of primary accounting documents]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 3, 176–180. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2026.3.176> [in Ukrainian].
6. Korol, S., & Romashko, O. (2024). Shtuchnyi intelekt u bukhhalterskii diialnosti [Artificial intelligence in accounting]. *Scientia Fructuosa*, 2(154), 145–157. [https://doi.org/10.31617/1.2024\(154\)08](https://doi.org/10.31617/1.2024(154)08) [in Ukrainian].
7. Rozit, T. V., & Muradova, K. Z. (2024). Shtuchnyi intelekt v audyty i bukhhalterskomu obliku [Artificial intelligence in audit and accounting]. *Efektivna ekonomika*, 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.76> [in Ukrainian].
8. Zhyhlei, I. V. (2026). Profesiine sudzhennia bukhhaltera v otsyntsi hibrydnykh instrumentiv u zvitnosti kontrolovanykh inozemnykh kompanii [Professional judgment of an accountant in assessing hybrid instruments in the reporting of controlled foreign companies]. *Економіка, управління та адміністрування*, 1(115), 50–58. [https://doi.org/10.26642/ema-2026-1\(115\)-50-58](https://doi.org/10.26642/ema-2026-1(115)-50-58) [in Ukrainian].
9. Syrtseva, S. V. (2025). Vplyv systemy vnutrishnoho kontroliu na yakist bukhhalterskoho obliku subiektiv derzhavnoho sektoru Ukrainy [The impact of the internal control system on the quality of accounting of public sector entities in Ukraine]. *Modern Economics*, 52, 188–194. [https://doi.org/10.31521/modecon.V52\(2025\)-26](https://doi.org/10.31521/modecon.V52(2025)-26) [in Ukrainian].
10. Sampaio, C., & Silva, R. (2025). Digital transformation in accounting: An assessment of automation and AI integration. *International Journal of Financial Studies*, 13(4), Article 206. <https://doi.org/10.3390/ijfs13040206>
11. Krieger, F., Drews, P., & Funk, B. (2023). Automated invoice processing: Machine learning-based information extraction for long tail suppliers. *Intelligent Systems with Applications*, 20, Article 200285. <https://doi.org/10.1016/j.iswa.2023.200285>

12. Кос, D., & Кос, F. (2024). A machine learning and deep learning-based account code classification model for sustainable accounting practices. *Sustainability*, 16(20), Article 8866. <https://doi.org/10.3390/su16208866>
13. Kokina, J., Blanchette, S., Davenport, T. H., & Pachamanova, D. (2025). Challenges and opportunities for artificial intelligence in auditing: Evidence from the field. *International Journal of Accounting Information Systems*, 56, Article 100734. <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2025.100734>
14. Ivanchenkova, L. V., Tkachuk, H. O., & Skliar, L. B. (2020). Kontrol transformatsii finansovoi zvitnosti za MSFZ v upravlinni pidpriemstvom [Control over the transformation of financial statements in accordance with IFRS in enterprise management]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 4(3), 89–94. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4\(3\)-13](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4(3)-13) [in Ukrainian].
15. Bakumenko, A., & Elragal, A. (2022). Detecting anomalies in financial data using machine learning algorithms. *Systems*, 10(5), Article 130. <https://doi.org/10.3390/systems10050130>

Дата першого надходження статті до видання: 24.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.05.2026

Дата публікації: 29.05.2026

Sliusar Vadym

*PhD Student of the Department of Accounting
and Auditing
State Tax University*

APPLICATION OF AI IN THE PROCESS OF TRANSFORMING FINANCIAL STATEMENTS FROM UKRAINIAN NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS TO IFRS: LIMITS OF AUTOMATION, THE ROLE OF PROFESSIONAL JUDGMENT AND INTERNAL CONTROL

Summary. *The spread of artificial intelligence technologies in accounting, analytical and control procedures makes it necessary to define their role in the transformation of financial statements from Ukrainian National Accounting Standards to IFRS. Such transformation is not merely a technical procedure, as it requires the analysis of business transactions, identification of differences between standards, preparation of adjustments, formation of disclosures and review of results.*

Purpose. *The purpose of the article is to determine the possibilities and limits of applying AI in the process of transforming financial statements from Ukrainian National Accounting Standards to IFRS, as well as to substantiate the role of professional judgment and internal control in ensuring the reliability of its results.*

Materials and Methods. *The study applies the methods of analysis, synthesis, comparison, systematization and generalization. These methods made it possible to identify the stages of financial statement transformation, relate them to the capabilities of digital tools and determine the areas that require professional judgment.*

Results. *It is established that AI should be applied primarily at the stages of data collection, structuring, reconciliation, classification and preliminary analysis. The most significant tools include OCR, RPA, NLP, automatic account classification models and anomaly detection models. Based on selected IFRS standards, the article shows that key decisions concerning the economic substance of transactions, accounting policies, materiality and disclosures should be based on professional judgment and supported by internal control procedures.*

Discussion. *Further research should be directed towards improving methodological approaches to the use of AI in the process of transforming financial statements from Ukrainian National Accounting Standards to IFRS, particularly with regard to control procedures, the documentation of professional judgments, the assessment of the reliability of results generated by digital tools, and the consideration of the new IFRS 18 requirements for the presentation and disclosure of financial information.*

Key words: *transformation of financial statements, IFRS, Ukrainian National Accounting Standards, AI, professional judgment, internal control, automation, digital tools.*